

сано (1574), султанъ Селимъ II, освенъ турски, знаелъ и славянския езикъ, на който той много държалъ, тъй като на него говорятъ, както казва Басано, много народи, както въ Далмация, Сърбия, Босна, навсѣкжде въ Албания, Тесалия и Пелопонесъ, тъй и въ България, Тракия и Влашко, и по-нататкъкъ на северъ многобройнитѣ поляци, руси, чехи и краинци. Въ султанскитѣ канцеларии много актове сж писани на славянски езикъ съ кирилски шрифтъ (стр. 283). Не безъ основание забелязва сръбскитѣ историкъ Миятовичъ, че тогавашна Турция съ султанитѣ си, които говорели по сръбски, съ сръби везири, паши и еничери, е била, изглежда, на пжтъ да стане мохамеданско славянско царство⁸.

Тука понятно става, защо Хансъ баронъ Унгнадъ, по чиято инициатива и съ помощта на словенеца Прима Труберъ и на много други отъ Истрия, Далмация и Босна, били издадени въ Урахъ при Тюбингенъ въ 1561—64 г. г. протестантски книги на словѣнски и хърватски езици съ латинско, кирилско и глаголическо писмо; понятно става, защо той е можелъ да храни голѣми надежди за разпространение по тоя начинъ на евангелическото изповѣдание не само между славянитѣ въ Хърватско, Босна, Сърбия и България, но и между турцитѣ дори въ самия цариградски дворъ.

Презъ XVI в. сръбски книги се печатали и въ Турция, именно въ Шкодра, Бѣлградъ и Грачанишкия манастиръ на Косово поле. Тѣзи издания сега сж голѣма библиографска рѣдкостъ⁹. Отъ българитѣ съ печатарство тогава се занимавалъ само *Яковъ Крайковъ* отъ София; заедно съ Иеронимъ Загуровичъ отъ Катаро той издалъ въ Венеция въ 1569 г. псалтира, а въ 1570 г. — молитвеникъ.

Интересно явление отъ този периодъ били привилегированитѣ общини на българитѣ-християни. Такива имало нѣколко категории — *войници, мартолоси, соколари, дервенджии*. Тѣхнитѣ селища сж запазили известна самостоятелност и затова въ най-ново време тѣ станали центрове на новобългарско движение. Войнишкитѣ села, които били длъжни да изпълняватъ военна служба, се ползували поради това съ голѣми предимства; по турски тѣ се наричали *войникъ-куралери* (села на войници), по български и до сега — *войнишки села*. Тѣ се намирали по планинскитѣ долини на Балкана, Сръдна-гора и Родопа. По-значителни отъ тѣхъ сж: Копривщица, Панагорице, Котелъ, Жеравна, Градецъ, Ямболъ, Сливенъ; по-нататкъкъ Цѣпина, Бѣлово (стр. 248); къмъ тѣхъ принадлежало селото Конаре при Татаръ-Пазарджикъ, на което село били повѣрени султанскитѣ конски заводи. Други, изглежда, имало около Къркклисе (Лозенградъ) и по планинската страна около София.

Жителитѣ, които се подчинявали подъ известни условия, живѣли независимо подъ управлението на своитѣ *войводи* или *князе*, не плащали почти никакви данъци, били освободени отъ всѣкакви тегоби и имали право да носятъ разноцѣвѣтни дрехи. Отъ година на година тѣ извеждали нѣколко хиляди души, отъ които, безъ да получатъ заплата, една часть върожжени съ копия и буздугани придружавали обози, копаели окопи, гледали коне, сѣчали дърва и изпълнявали други работи; друга часть въ самия Цариградъ отгледвали султановитѣ коне.

Институтътъ *войниклъкъ* просъществувалъ почти 300 години. Учреденъ билъ той отъ султанъ Мурадъ I (1362—1389) по съвета на румелийския беглербегъ Тимурташъ¹⁰. Сърбинътъ Михаилъ Константиновичъ, който служилъ презъ 1455—63 г. г. въ еничерския корпусъ (стр. 254 и 280), въ мемоаритѣ си пише: „има сжщо нѣколко свободни християни, които никому нищо не плащатъ, но затова пжтъ не получаватъ и никаква заплата; тѣ се наричатъ *войници*, услужватъ на господаря и, ако потрѣбва, водятъ императорскитѣ коне“¹¹. Привилегиитѣ имъ сж изложени въ „*Кануна на войницитѣ*“ (въ Ру-